ДОРОЖНЯ КАРТА
із забезпечення свобод і прав людини, соціального та епідемічного благополуччя для ЛГБТІК+ в Україні на 2026 рік
«Загартовані боротьбою. Об'єднані свободою»

За підсумками XVIII Національної ЛГБТІК-конференції України – 2025
(Київ, чт–пт 27–28 листопада 2025 року)

ЗМІСТ

ВИКОНАВЧЕ РЕЗЮМЕ. Вісім ключових пріоритетів українських спільнот ЛГБТІК+ на 2026 рік **1**
ПРІОРИТЕТ 1. Правове визнання сімейного співжиття двох людей однієї статі 1
ПРІОРИТЕТ 2. Відповідальність за злочини, мотивовані нетерпимістю 2
ПРІОРИТЕТ 3. Врахування СОГІГССО в антидискримінаційному законодавстві 2
ПРІОРИТЕТ 4. Інклюзивність до ЛГБТІК+ 2
ПРІОРИТЕТ 5. ЛГБТІК+ як окрема й цільова група в гуманітарному реагуванні 3
ПРІОРИТЕТ 6. Інтерсекс-люди 3
ПРІОРИТЕТ 7. Інформаційна ЛГБТІК+-стратегія 3
ПРІОРИТЕТ 8. Депатологізація трансгендерності 3
ПРЕАМБУЛА **3**
Розділ I. **У сфері законодавства та інституційних новацій** **6**
Розділ II. **У сфері євроінтеграції** **9**
Розділ III. **У сфері охорони здоров'я** **10**
3.1. Перелік стейкхолдерів у сфері піклування про сексуальне та репродуктивне здоров'я, ментальне здоров'я ЛГБТІК+, надання послуг із профілактики інфікування ВІЛ та ІПСШ для людей із ключових груп (ЧСЧ, трансгендерних людей) **12**
3.2. Органам влади та профільним державним установам, насамперед ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України» **13**
3.3. Щодо тестування на ВІЛ силами немедичного персоналу **14**
Розділ IV. **У сфері гуманітарного реагування в контексті ЛГБТІК+ в умовах широкомасштабного збройного конфлікту** **17**
Розділ V. **У сфері сексуального та репродуктивного здоров'я та демографічної політики** **20**
Розділ VI. **Політична інклюзивність до ЛГБТІК+** **24**
Розділ VII. **Щодо розвитку українського громадського руху за свободи й права людини для ЛГБТІК+** **26**
7.1. Організаціям спільнот ЛГБТІК+ **26**
7.2. Партнерам з розвитку, союзникам спільнот ЛГБТІК+, організаціям спільнот ЛГБТІК+ **26**
7.3. Розвиток жіночої складової ЛГБТІК+-руху **26**
7.4. Щодо інтерсекс-проблематики **26**
7.5. Щодо інформаційної стратегії **27**
Розділ VIII. **Питання прав і свобод людини, охорони здоров'я для трансгендерних і небінарних людей** **27**

ВИКОНАВЧЕ РЕЗЮМЕ.
Вісім ключових пріоритетів українських спільнот ЛГБТІК+ на 2026 рік

ПРІОРИТЕТ 1. **Правове визнання сімейного співжиття двох людей однієї статі**:

МЕТА — запровадження в Україні правового **визнання цивільних партнерств** між людьми однієї документальної статі у форматі зареєстрованого цивільного партнерства шляхом прийняття окремого закону, внесення відповідних поправок до сімейного, цивільного законодавства та законодавства про міжнародне приватне право. Крім цього — **визнання**

державою шлюбів, укладених за кордоном, зокрема шлюбів між двома чоловіками та шлюбів між двома жінками, включаючи ті, в яких де-факто виховуються діти. Такі кроки стануть практичною реалізацією прав людей із українським громадянством на сімейне життя, батьківство/материнство та захист від дискримінації відповідно до міжнародних, зокрема європейських, стандартів прав людини.

> *Оптимальний шлях — підтримка проєкту Закону України від 27 листопада 2024 року № 12252 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення їх у відповідність до вимог статей 8 та 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Європейської конвенції з прав людини) та Регламенту Ради (ЄС) 2016/1104 про впровадження посиленої співпраці у сфері юрисдикції, застосовного законодавства та визнання та виконання рішень у справах майнових наслідків зареєстрованих партнерств», внесеного на розгляд Верховної Ради України 28-ма н. д. України (ініціаторка — Інна Совсун; головний парламентський комітет — з питань гуманітарної та інформаційної політики).*

ПРІОРИТЕТ 2. **Відповідальність за злочини, мотивовані нетерпимістю**:

МЕТА — запровадження в Україні **справедливої відповідальності за злочини, мотивовані нетерпимістю**, зокрема гомофобією та трансфобією, а також за порушення законодавства про протидію дискримінації, шляхом внесення змін до Кримінального кодексу України та Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».

> *Оптимальний шлях — підтримка проєкту Закону України від 4 серпня 2025 року № 13597 «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації», внесеного на розгляд Верховної Ради України 33-ма н. д. України (ініціаторка — Олена Шуляк; головний комітет — з питань правоохоронної діяльності).*

ПРІОРИТЕТ 3. **Врахування СОГІГССО в антидискримінаційному законодавстві**:

МЕТА — запровадження в Україні **послідовного захисту людей із числа ЛГБТІК+ від дискримінації** не тільки **за ознаками** СОГІ (сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності), але за комплексом усіх 4-х релевантних ознак, рекомендованих Стратегією рівності ЄС для ЛГБТІК на 2020–2025 роки, а також уже прийнятою європейською Стратегією рівності для ЛГБТІК на 2026–2030 роки, — **СОГІГССО**, тобто на підставах сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, гендерного самовираження та статевих ознак.

> *Оптимальний шлях — включення стандарту щодо недискримінації за ознаками СОГІГССО до всіх нових антидискримінаційних актів та окремих антидискримінаційних норм у проєктах нових нормативно-правових актів, зокрема на треку виконання Дорожньої карти з питань верховенства права на треку євроінтеграції, затвердженої Кабінетом Міністрів України 14 травня 2025 року.*

ПРІОРИТЕТ 4. **Інклюзивність до ЛГБТІК+**:

МЕТА — наскрізне **запровадження (посилення й наповнення практичним сенсом) принципу інклюзивності до ЛГБТІК+** — лесбійок, геїв, бісексуальних, трансгендерних, інтерсекс-, квір- та інших людей сексуального та гендерного розмаїття — в усіх релевантних сферах державної політики та суспільних відносин, зокрема таких, як: реформи на шляху євроінтеграції, медичні послуги та послуги громадського здоров'я, сфера гендерної рівності, політика безбар'єрності, сексуальне та репродуктивне здоров'я, освітня сфера, військова служба, дипломатична та інша державна служба і українські міжнародні відносини, соціальна

сфера, партійна політика (у тому числі у контексті можливих парламентських виборів), система державної персоніфікації та реєстрації актів громадянського стану (в частині інклюзивності до трансгендерних і небінарних людей), державна інформаційна політика, сфера книговидання, культури та мистецтва, академічна сфера (тематика ЛГБТІК+ у науковому та дослідницькому дискурсі), сфера законотворчості (нормопроєктування), політика національної єдності та політика репатріації, а також інклюзивності у професійних середовищах і трудових відносинах (на робочому місці) та інклюзивності на рівні місцевих територіальних громад.

ПРІОРИТЕТ 5. **ЛГБТІК+ як окрема й цільова група в гуманітарному реагуванні**:

МЕТА — посилення **визнання ЛГБТІК+ окремою уразливою групою в гуманітарному реагуванні** (для отримання гуманітарної та дотичної допомоги, послуг захисту, впровадження програм із відновлення й підтримки мікро-, малого та середнього бізнесу тощо) з боку урядових та неурядових, міжнародних і національних суб'єктів та подальше **впровадження принципу локалізації** гуманітарного реагування на базі організацій, керованих спільнотами ЛГБТІК+.

ПРІОРИТЕТ 6. **Інтерсекс-люди**:

МЕТА — **підвищення видимості інтерсекс-людей** у контексті надання медичної, соціально-психологічної та юридичної допомоги в Україні; включення питань інтерсекс-людей до національних стандартів надання медичної допомоги.

ПРІОРИТЕТ 7. **Інформаційна ЛГБТІК+-стратегія**:

МЕТА — напрацювання та подальша синхронізація **національної стратегії інформаційного супроводу діяльності в інтересах ЛГБТІК+** як частини українського суспільства між організаціями, заснованими на лідерстві ЛГБТІК+, медіа, міжурядовими та неурядовими зацікавленими сторонами.

ПРІОРИТЕТ 8. **Депатологізація трансгендерності**:

МЕТА — депатологізації трансгендерності шляхом імплементації в Україні Міжнародної класифікації хвороб 11-го перегляду (МКХ-11), чинної на глобальному рівні з 01.01.2022, та послідовне запровадження в медичному та адміністративному вимірах найкращих світових та європейських практик щодо **визнання гідності та задоволення потреб всього спектру трансгендерних і небінарних людей**, а також включення медичних процедур, пов'язаних із трансгендерним переходом, та безоплатного отримання препаратів гендеропідтверджувальної гормональної терапії до пакетів НСЗУ як таких, що є необхідними для забезпечення права трансгендерних людей на медичну допомогу та підтримання якості їхнього життя.

ПОВНИЙ ТЕКСТ ДОРОЖНЬОЇ КАРТИ НА 2026 РІК

Преамбула

§ 1. Ми, представниці й представники організацій та ініціативних груп ЛГБТІК+, активістки та активісти громадського руху за права та свободи людини для ЛГБТІК+, працівниці й працівники проєктів, які надають послуги громадського здоров'я людям з числа ЛГБТІК+,

експертки та експерти з питань ЧСЧ/ЛГБТІК+, а також представниці й представники установ, організацій та проєктів, дружніх та інклюзивних до спільнот ЛГБТІК+,

- **узявши** участь у XVIII Національній ЛГБТІ-конференції України – 2025, яка відбулася 27–28 листопада в Києві, та **підбиваючи** її підсумки,
- **відзначаючи** лідерство, організаційну та ресурсну підтримку з боку співорганізаторів, коспонсорів та партнерів XVIII Нацконференції, до числа яких належать:

  НАЦІОНАЛЬНІ ІНІЦІАТОРИ ТА СПІВОРГАНІЗАТОРИ КОНФЕРЕНЦІЇ:
  - **Національний ЛГБТІ-консорціум #LGBTI_PRO** у складі
    - Громадської організації «**АЛЬЯНС.ГЛОБАЛ**»,
    - Громадської організації «**Асоціація ЛГБТ "ЛІГА"**»,
    - Всеукраїнської громадської організації «**Гей-Форум України**»,
    - Громадської організації «**Спектр Харків**»,
  - Експертна група з питань здоров'я й прав ЛГБТІК+ в Україні (**ЕГЗП-Україна**);

  МІЖУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ:
  - Представництво **Міжнародної організації з міграції** (МОМ/IOM) в Україні,
  - **Об'єднана програма ООН з ВІЛ/СНІДу** (ЮНЕЙДС/UNAIDS) в Україні,
  - Структура Організації Об'єднаних Націй з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок «**ООН—Жінки**» в Україні,
  - **Фонд народонаселення Організації Об'єднаних Націй** (ФН ООН / UNFPA) в Україні;
  - Офіс **Ради Європи** в Україні,

  УКРАЇНСЬКІ НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ:
  - Центр прав людини «**Зміна**» / Громадська організація «Центр інформації про права людини»,

  МІЖНАРОДНІ НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЇХ ПРЕДСТАВНИЦТВА В УКРАЇНІ:
  - Міжнародний благодійний фонд «**Альянс громадського здоров'я**» (Україна),
  - Представництво **Датської ради у справах біженців** (DRC) в Україні,
  - міжнародна некомерційна неурядова гуманітарна організація «**Людина в біді**» ("People in Need" / "Clovek v Tisni", O. P. S. / Чехія) та її філія в Україні,
  - Представництво іноземної неурядової організації «**Мерсі Корпс**» ("Mercy Corps") в Україні,
  - міжнародна неприбуткова корпорація «**Центр філантропії у сфері реагування на катастрофи**» ("The Center for Disaster Philanthropy" / CDP; США),
  - міжнародна правозахисна неприбуткова організація "**Outright International**" (США) та Філія АУТРАЙТ ІНТЕРНЕШНЛ в Україні;
- **висловлюючи** подяку широкому колу партнерів, зокрема:
  - Секретаріатові **Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини**,
  - Громадській організації «**Горді в Україні**» / PRIDE IN UA,
  - Громадській організації «Громадський рух "**Джендер Стрім**"» / Gender Stream,
  - Громадській організації «**Інсайт**»,
  - Всеукраїнській благодійній організації «**Конвіктус Україна**»,
  - Молодіжній громадській організації «Молодіжний Громадський Рух "**Партнер**"»,
  - Громадській організації «**Прожектор**»,
  - Громадській організації «**РЕЗІСТАНС**»,
  - Громадській організації «**Т*ПІВДЕНЬ**»,
  - Громадській організації «**Українські ЛГБТ військові за рівні права**»;
- **продовжуючи** багаторічну та незмінну традицію проведення з 2008 року в Україні щорічної національної ЛГБТІК-конференції і формування за її результатами обов'язкового змістовного підсумкового документа,

- **дякуючи** посадовим особам органам влади та міжурядових організацій, які люб'язно зголосилися до персональної участі в Нацконференції, —

КОНСТАТУЄМО:

§ 2. **2025 рік**, який добігає кінця, **позначився суперечливими тенденціями в забезпеченні прав і свобод ЛГБТІК+** в Україні: з одного боку, ми констатуємо відсутність реального прогресу щодо основних законодавчих змін, очікуваних спільнотами, насамперед щодо відсутність прогресу щодо легалізації в Україні цивільних партнерств між людьми однієї документальної статі. З іншого боку, органами влади внаслідок адвокації з боку неурядових організацій та завдяки наявності політичної волі ухвалено чимало нових правових актів з прямою забороною дискримінації на підставах сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності та із визнанням ЛГБТІК+ як окремої соціальної групи.

§ 3. Триває робоча комунікація та конструктивна взаємодія на міжсекторальному рівні між першим сектором (суб'єктами владних повноважень) та третім сектором (неурядовими організаціями) щодо забезпечення в Україні прав і свобод людини для ЛГБТІК+.

§ 4. Проблематика ЛГБТІК+ продовжує перебувати у фокусі євроінтеграційних процесів, і це створює для правозахисної сфери як виклики, так і можливості.

§ 5. Громадська думка демонструє тенденції до зміцнення суспільної прихильності до рівноправності ЛГБТІК+ в Україні, і ми вбачаємо в цьому результат тривалої роботи організацій ЛГБТІК+ та партнерських суб'єктів, досягнутий шляхом суспільного просвітництва, взаємодії з професійними групами та публічної репрезентації спільнот.

§ 6. Водночас, великими залишаються виклики високого рівня, такі як триваючі військові дії на території України внаслідок збройної агресії російської федерації, окупація частини українських територій і їхня непідконтрольність українському урядові, постійні безпекові виклики на всій території України внаслідок військових дій, значна депопуляція (скорочення чисельності населення) та еміграційні тенденції, значні стресогенні чинники постійної дії, які зачіпають як загальне населення, так і окремі соціальні групи, які зазнають стигми й дискримінації, економічні й фінансові виклики, зокрема значний дефіцит коштів у державному та місцевих бюджетах та триваюче знецінення національної валюти, стратегічна невизначеність щодо перспектив мирного врегулювання, попри значні зусилля, які докладають в цьому напрямі України та наші міжнародні партнери. Зазначені виклики накладають свій відбиток на становищі ЛГБТІК+ в Україні, стані, в якому перебуває сфера охорони здоров'я, сфері прав і свобод людини.

§ 7. Європейський Союз вкотре підтвердив у 2025 році необхідність послідовного захисту ЛГБТІК+ від дискримінації не лише за ознаками СОГІ (сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності), але на підставах СОГІГССО — сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, гендерного самовираження та статевих ознак. Про це говорить Стратегія Європейського Союзу щодо рівності для ЛГБТІК+ на 2026–2030 роки «Союз Рівності», ухвалена Європейською Комісією та оприлюднена 20 жовтня 2025 року [шифр документа: COM(2025) 725 final].

§ 8. Ключовим організаційно-планувальним кроком держави Україна на треку євроінтеграції, вчиненим у 2025 році, ми вбачаємо появу обов'язкової до виконання Дорожньої карти з питань верховенства права, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України

від 14 травня 2025 року № 475-р «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу за кластером 1 "Основи процесу вступу до ЄС"». Зусиллями організацій громадянського суспільства, що представляють спільноти ЛГБТІК+, до цього документа включено низку заходів, спрямованих на забезпечення реальної рівності для ЛГБТІК+, а строки виконання цих заходів установлено з урахуванням очікувань наших спільнот. Проте євроінтеграційний поступ України уповільнився в порівнянні з попередніми роками. Низка заходів, принципово важливих і стратегічних для ЛГБТІК+, не були виконані в зазначені у Дорожній карті строки та/або виконуються з недотриманням рекомендацій Європейської Комісії.

Беручи викладене до уваги,

УХВАЛЮЄМО ТАКІ РІШЕННЯ ТА ПРОПОЗИЦІЇ:

Розділ І.
У сфері законодавства та інституційних новацій

§ 9. Звертаємося до парламенту, уряду та Президента спільними зусиллями забезпечити протягом 2026 року прогрес щодо **двох ключових законодавчих новацій** в інтересах прав і свобод людини для ЛГБТІК+ в Україні:

1. **Визнати в Україні законодавчо цивільні партнерства між людьми однієї документальної статі**. Досягнення цієї мети може бути забезпечено шляхом реалізації таких законодавчих сценаріїв:

   a) Сценарій 1 — прийняття спеціалізованого (первинного) закону про зареєстроване цивільне партнерство з одночасним внесенням змін у численні акти законодавства. Відповідним законопроєктом, який заслуговує на першочерговий розгляд, є проєкт Закону України від 27 листопада 2024 року № 12252 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення їх у відповідність до вимог статей 8 та 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Європейської конвенції з прав людини) та Регламенту Ради (ЄС) 2016/1104 про впровадження посиленої співпраці у сфері юрисдикції, застосовного законодавства та визнання та виконання рішень у справах майнових наслідків зареєстрованих партнерств», внесений на розгляд Верховної Ради України двадцятьма вісьмома народними депутатками й депутатами України (ініціаторка — Інна Совсун; головний комітет — з питань гуманітарної та інформаційної політики, голова — Микита Потураєв).

   b) Сценарій 2 — комплексний перегляд сімейного законодавства в рамках анонсованого прийняття в Україні нового цивільного кодексу. У цьому разі виникне унікальна можливість «вбудувати» потрібні й назрілі законодавчі норми в широкий контекст сімейного права. У разі задіяння цього сценарію ми закликаємо всіх, хто розробляє або брати участь у розроблення проєкту нового цивільного кодексу, інкорпорувати до нього найкращі світові та європейські рішення щодо недискримінаційного визнання всіх форм сімейного співжиття, заснованих на взаємній добровільній та усвідомленій згоді двох дорослих людей, незалежно від статі.

c) Сценарій 3 — усунення з нормативно-правового поля України колізій щодо невизнання в Україні чинними шлюбів і зареєстрованих цивільних партнерств між особами однієї документальної статі, які законно укладені за кордоном за участю однієї чи обох осіб із українським громадянством. Для цього вбачається потреба щодо змін до вітчизняного законодавства у сфері міжнародного приватного права. У зв'язку з цим констатуємо, що зареєстрований у Верховній Раді України проєкт Закону України від 26 серпня 2024 року № 11523 «Про внесення змін до Закону України "Про міжнародне приватне право" щодо запровадження колізійних норм для фактичних шлюбних відносин та зареєстрованих партнерств», на жаль, є дискримінаційним щодо пар однієї статі і не може забезпечити реалізацію цієї задачі, попри позитивну декларативну назву.

2. **Установити справедливу відповідальність за злочини та інші правопорушення, мотивовані гомофобією та трансфобією.** Для цього необхідно запровадити до законодавства юридичне визначення поняття «нетерпимість» із включенням СОГІГССО до числа значущих ознак (підстав) нетерпимості та змінити низку норм Кримінального кодексу та Кодексу про адміністративні правопорушення. З цією метою:

a) необхідно забезпечити прийняття в першому читанні, надалі доопрацювати до другого читання та прийняти з необхідними поправками проєкт Закону України від 4 серпня 2025 року № 13597 «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації», внесений на розгляд Верховної Ради України народною депутаткою Оленою Шуляк (фракція «Слуга народу») та іншими (кількість ініціаторок та ініціаторів: 32 особи; головний комітет — з питань правоохоронної діяльності),

b) доцільно розглянути можливість відхилення (зняття з розгляду) законопроєкту від 29 серпня 2019 р. № 0931 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гармонізації законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації із правом Європейського Союзу)» (фактично зареєстрований 20 листопада 2015 р. із реєстраційним номером 3501 у ВРУ VIII скликання, прийнятий у першому читанні 16 лютого 2016 р. і перенесений у зв'язку з цим до порядку денного Верховної Ради України поточного, IX скликання) як такого, який не відповідає поточним задачам і викликам у сфері захисту прав людини, а також ігнорує потребу в доданні СОГІГССО до переліку захищених ознак в антидискримінаційних нормах законодавства.

§ 10. Закликаємо Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади:

1) продовжувати включення контексту сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності до числа захищених ознак у сфері протидії дискримінації — як у кодексах і законах, так і на рівні підзаконних нормативно-правових актів,

2) започаткувати включення гендерного самовираження та статевих ознак до числа сутнісних характеристик особистості, на підставі яких заборонено дискримінацію та мову ворожнечі.

§ 11. Вважаємо назрілим **докорінний перегляд (актуалізацію) первинного Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»**. Саме в цьому

законі повинне міститися, на наш погляд, базове «антидискримінаційне кліше» — стандартизований, максимально широкий (інклюзивний) перелік антидискримінаційних ознак, який має включати не тільки ті ознаки, які вже визнано захищеними в актах, прийнятих українськими органами влади, але й інші захищені ознаки, що містяться в міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

§ 12. Вітаємо та вважаємо такою, що на часі, депутатські ініціативи щодо **декриміналізації контрольованого обігу інтим-контенту**. З метою вчинення зазначеної декриміналізації закликаємо розглянути проєкт Закону від 11 листопада 2024 року № 12191 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення його окремих положень про кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності», внесений на розгляд Верховної Ради України 26-ма (двадцятьма шістьома) народними депутатами й депутатками України (перший підписант — Ярослав Железняк). Беручи до уваги різнопланове ставлення окремих соціально активних груп до зазначеної ініціативи, закликаємо розгорнути широкий професійний діалог між усіма зацікавленими сторонами для пошуку й віднайдення оптимального сценарію декриміналізації.

§ 13. Закликаємо Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади до подальшої послідовної **імплементації** в нормативно-правовому полі чинної для України з 1 листопада 2022 року Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (**Стамбульської конвенції**) 2011 року на засадах врахування статі, гендеру, сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності у числі значимих індивідуальних та невід'ємних ознак особистості, беручи до уваги, що, відповідно до Конвенції, *«вжиття заходів для захисту прав жертв, забезпечується без дискримінації за будь-якою ознакою, як-от: [1] статі, [2] гендеру, [3] раси, [4] кольору шкіри, [5] мови, [6] релігійних, [7] політичних або [8] інших переконань [інших, крім релігійних і політичних], [9] національного або [10] соціального походження, [11] належності до національної меншини, [12] майнового стану, [13] народження, [14] сексуальної орієнтації, [15] гендерної ідентичності, [16] віку, [17] стану здоров'я, [18] інвалідності, [19] сімейного стану, [20] статусу мігранта чи [21] біженця або [22] іншого статусу»* (пункту 3 статті 4 Конвенції).

§ 14. Звертаємося до всіх суб'єктів законодавчої ініціативи та органів влади, наділених правом видавати нормативно-правові акти, **включати до переліку антидискримінаційних ознак при розробленні чи перегляді НПА такі ознаки, як СОГІГССО** — сексуальну орієнтацію, гендерну ідентичність, гендерне самовираження та статеві ознаки. Зазначення усіх цих чотирьох ознак як захищених відповідає духу й букві чинної Стратегії Європейського Союзу щодо рівності для ЛГБТІК на 2020–2025 роки.

§ 15. Закликаємо надати людям, потерпілим від правопорушень, що мотивовані гомофобією або трансфобією, право користуватися вторинною безоплатною правничою допомогою (БПД). У зв'язку з цим необхідно внести доповнення до первинного Закону України «Про безоплатну правничу допомогу». Відповідна новація передбачена 271-м заходом Дорожньої карти з питань верховенства права; строк виконання цього заходу віднесений на II квартал 2026 року. Звертаємо увагу відповідальних виконавців — Мін'юсту, Верховної Ради України, Національної поліції, Офісу Генерального Прокурора, Уповноваженого Верховної Ради України з прав

людини та Координаційного центру з надання правничої допомоги — на зацікавленості людей з числа ЛГБТІК+ на повному та своєчасному виконанні цього євроінтеграційного заходу.

Розділ II.
У сфері євроінтеграції

§ 16. Звертаємося до уряду та парламенту вживати заходів щодо наздолуження не виконаних вчасно планових євроінтеграційних заходів, пов'язаних із правами й свободами людини для ЛГБТІК+.

§ 17. Звертаємося до органів Європейського Союзу відшукати організаційно-правову форму заохочення України до виконання заходів, запланованих нашою державою на шляху євроінтеграції, в умовах відсутності одностайності серед держав-членів ЄС з приводу перспектив членства України в ЄС. На нашу думку, європейське майбутнє України, формалізоване з боку самого ЄС, є життєво необхідною умовою для збереження прихильності нашої нації до подальшої євроінтеграції.

§ 18. Закликаємо урядові євроінтеграційні інституції забезпечувати й надалі принцип відповідності нових норм та актів національного законодавства принципам недискримінації, забезпечення прав і свобод людини в цілому та громадянської рівності для ЛГБТІК+ зокрема та демонструвати на цьому треку сміливе політичне лідерство та непоступливість окремим голосам усередині України, які ставлять в Україні під сумнів права та свободи людини для ЛГБТІК+. На наш погляд, суспільна підтримка громадянської рівності для ЛГБТІК+ є цілком достатньою для рішучих дій суб'єктів владних повноважень щодо підтримки, просування та імплементації цієї повістки.

§ 19. Звертаємося до уповноважених урядових інституцій, зокрема Офісу віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, сформувати висновки щодо відповідності низки ключових законопроєктів зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, зокрема міжнародно-правовим, та праву Європейського Союзу (acquis ЄС), з метою надання відповідним законопроєктам офіційної плашки євроінтеграційних — . До числа законопроєктів, яким доцільно надати статус євроінтеграційних, пропонуємо віднести:

1) проєкт Закону України від 13 березня 2023 року № 9103 «Про інститут реєстрованих партнерств», внесений на розгляд Верховної Ради України 18-ма народними депутатками й депутатами України (ініціаторка — Інна Совсун; головний комітет — з питань правової політики, голова Комітету — Денис Маслов);

2) проєкт Закону України від 27 листопада 2024 року № 12252 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення їх у відповідність до вимог статей 8 ["Право на повагу до приватного і сімейного життя"] та 14 ["Заборона дискримінації"] Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Європейської конвенції з прав людини) та Регламенту Ради (ЄС) 2016/1104 про впровадження посиленої співпраці у сфері юрисдикції, застосовного законодавства та визнання та виконання рішень у справах майнових наслідків зареєстрованих партнерств», внесений на розгляд Верховної Ради України 28-ма народними депутатками й депутатами України (ініціаторка — Інна Совсун; головний комітет — з питань гуманітарної та інформаційної політики; голова Комітету — Микита Потураєв);

3) проєкт Закону України від 4 серпня 2025 року № 13597 «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації», внесений на розгляд Верховної Ради України 32-ма народними депутатками й депутатами України (ініціаторка — Олена Шуляк; головний комітет — з питань правоохоронної діяльності, голова — Сергій Іонушас).

§ 20. Звертаємо увагу українських євроінтеграційних інституцій, що низка українських організацій спільнот ЛГБТІК+ мають достатню експертизу та належний аналітичний потенціал для сприяння органам влади в плануванні та реалізації євроінтеграційної повістки у частині прав і свобод людини, протидії дискримінації, мові ворожнечі та злочинам, мотивованим нетерпимістю. У зв'язку з цим закликаємо Мін'юст і надалі регулярно запрошувати представників і представниць профільних ЛГБТІК+-організацій на засідання 23-ї та 24-ї робочих (переговорних) груп щодо підготовки переговорних позицій України під час переговорів з Європейським Союзом щодо укладення Угоди про вступ України до Європейського Союзу — відповідно з питань судової влади та основоположних прав та з питань юстиції, свободи та безпеки.

§ 21. Наголошуємо, що імплементація євроінтеграційних зобов'язань обмежується не тільки треком перемовин про вступ України до ЄС, але й випливає з низки інших угод між Україною та ЄС, насамперед із Угоди 2014 року про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони. У зв'язку цим закликаємо уряд зробити ревізію всіх невиконаних (прострочених) заходів з питань прав людини та громадського здоров'я, які були включені до урядових планів з виконання Угоди про асоціацію та повернутися до організації їхнього виконання.

§ 22. Зокрема, йдеться про необхідність завершити реалізацію завдання № 53 урядового плану заходів із виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, прийнятого 2017 року та чинного з 2018 року, — завдання щодо декриміналізації зараження ВІЛ та іншими інфекційними хворобами. Для цього доцільно сконцентруватися на прийнятті проєкту Закону України від 19 червня 2023 року № 9398 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за зараження інфекційними хворобами або інфікування їх збудниками», внесеного на розгляд ВРУ п'ятьма народними депутатками й депутатами України (ініціаторка — Олександра Устінова; головний комітет — з питань правоохоронної діяльності, голова Сергій Іонушас) та вже прийнятого у першому читанні (за основу) 12 березня 2025 року.

Розділ III.
У сфері охорони здоров'я

§ 23. В умовах, у яких перебувають суспільство, країна та спільноти, зберігають свою нагальність послуги з профілактики інфікування ВІЛ, ІПСШ та вірусних гепатитів, послуги у сфері сексуального, репродуктивного та ментального здоров'я. Надання людям з числа ЛГБТІК+ послуг цього спектру відповідає як індивідуальним потребам у сфері піклування про своє здоров'я та здоров'я своїх партнерів і партнерок, так і інтересам громадського здоров'я.

§ 24. При наданні ЧСЧ/ЛГБТІК+ послуг у сфері здоров'я важливо зберігати та розвивати:

- дотримання принципу «рівний — рівному» у розробці, плануванні і реалізації програм і послуг;
- кейс-менеджмент (ведення випадку) ДКП (PrEP) та підтвердження ВІЛ-позитивного статусу особи,
- доступ людей із ключових груп щодо інфікування ВІЛ до послуг;
- систему мотивації людей із ключових груп до користування послугами, включаючи самозвернення за послугами;
- перенаправлення для отримання послуг MHPSS (психічного здоров'я та психосоціальної підтримки):
- надання власне послуг MHPSS (психічного здоров'я та психосоціальної підтримки) фахівцями й фахівчинями (психологами, психіатрами тощо), які мають належний рівень компетентності, досвіду роботи з ЛГБТІК+ та підготовлені до взаємодії з ЛГБТІК+ комунікаційно;
- надання замісної (підтверджуючої) гормональної терапії трансгендерним людям у комплексі з послугами у зв'язку ВІЛ, зокрема послугами з тестування на ВІЛ та профілактики інфікування ВІЛ.

§ 25. ВБАЧАЄМО ДОЦІЛЬНИМ:

1) формувати в середовищах ЛГБТІК+ та серед їхніх близьких мотивацію до отримання послуг у сфері сексуального і репродуктивного здоров'я, профілактики інфікування ВІЛ, ІПСШ та вірусними гепатитами, ментального здоров'я;
2) залучати лідерів і лідерок думок до популяризації серед ЛГБТІК+ практик піклування про своє здоров'я та здоров'я своїх ближніх;
3) планомірно будувати та розширювати мережі дружніх до ЛГБТІК+ медичних фахівців і фахівчинь — як у межах одного медичного фаху, так і за територіальним принципом (наприклад, національну мережу транс-компетентних ендокринологів і ендокринологинь або місцеву мережу медичних фахівців і фахівчинь, дружніх до ЧСЧ);
4) підтримувати практику поширення й використання людьми з ключових груп щодо інфікування ВІЛ наборів для самотестування на ВІЛ-інфекцію;
5) здійснювати просвіту в середовищі спільнот ЛГБТІК+ та в професійних середовищах надавачів і надавачок послуг з питань здоров'я, зокрема ментального та епідемічного благополуччя, інфекційної безпеки, санітарного благополуччя;
6) запроваджувати та здійснювати подальшу інституціоналізацію різних форм і методик скринінгу ментального здоров'я різних цільових груп з числа ЛГБТІК+, зокрема геїв, бісексуалів, лесбійок, бісексуальних жінок, трансгендерних і небінарних людей;
7) продовжувати й заохочувати регулярний моніторинг потреб ЛГБТІК+-людей у сфері охорони здоров'я, зокрема під керівництвом самих спільнот ЛГБТІК+;

8) розробляти та впроваджувати методи медичної діагностики інтерсекс-варіацій (вроджених особливостей статевого розвитку, за яких хромосоми, гормони або анатомічні ознаки не повністю відповідають типовим характеристикам чоловічої або жіночої статі), з урахуванням того, що людина може не знати про наявність у неї таких особливостей.

§ 26. Для людей з числа ЛГБТІК+, які перебувають на військовій службі, окремим викликом є поєднання ефективного виконання службових завдань із турботою про власне здоров'я відповідно до індивідуальних медичних і профілактичних потреб. Важливо, щоб це дозволяло максимально зберігати як здатність до служби, так і власне здоров'я. Зокрема, військовослужбовці (за відповідними медичними або поведінковими критеріями) мають бути вчасно та з розумним запасом наперед забезпечені препаратами антиретровірусної терапії (АРТ) у місцях несення військової служби — як для лікування ВІЛ-інфекції, так і в складі доконтактної профілактики інфікування ВІЛ (PrEP).

3.1. Перелік стейкхолдерів у сфері піклування про сексуальне та репродуктивне здоров'я, ментальне здоров'я ЛГБТІК+, надання послуг із профілактики інфікування ВІЛ та ІПСШ для людей із ключових груп (ЧСЧ, трансгендерних людей):

- заклади охорони здоров'я усіх форм власності (державні, муніципальні, приватні);
- дружні, партнерські та зацікавлені неурядові організації (громадські та благодійні);
- дружній та зацікавлений бізнес, а також бізнес, заснований на лідерстві самих ЛГБТІК+;
- консультативні структури при органах влади;
- координаційні інституції, зокрема засновані на міжсекторальному принципі;
- лідери і лідерки думок;
- професійні медичні асоціації;
- медичні фахівці і фахівчині — фізичні особи-підприємці (ФОП);
- фармацевтичні компанії;
- профільні навчальні заклади;
- дослідницькі організації;
- медіа;
- міжнародні організації (донори);
- місцеві органи влади та профільні комунальні установи й підприємства;
- волонтерські ініціативи та організації.

§ 27. Вбачаємо, що потенціал спільнот ЛГБТІК+ у сфері піклування про власне здоров'я може мати подвійну спрямованість:

- з одного боку, чинити позитивний вплив на життя, здоров'я та загальне благополуччя самих ЛГБТІК+ та їхніх ближніх,

- з іншого боку, виступати чинником позитивного впливу на систему громадського здоров'я в Україні, зокрема в умовах воєнного стану та військових дій.

§ 28. У зв'язку з цим закликаємо уповноважені інституції:

1) включити представників і представниць спільнот ЛГБТІК+ до складу національної та регіональних рад з питань громадського здоров'я, регіональних (місцевих) рад із координації дій у відповідь на поширення туберкульозу та ВІЛ;

2) збільшити представництво спільнот ЛГБТІК+ в інших консультативно-дорадчих органах і робочих групах на національному, регіональному (суб'єктивному) та місцевому рівнях, які опікуються питаннями забезпечення належного доступу цільових авдиторій до медико-соціальних послуг, заходів гуманітарного реагування, послуг сексуального та репродуктивного і ментального здоров'я;

3) запрошувати представників і представниць спільнот ЛГБТІК+ до участі в круглих столах, форумах, конференціях і нарадах з питань сексуального і репродуктивного здоров'я, соціальних послуг, ментального здоров'я та гуманітарного реагування з дотриманням принципу «нічого для нас без нас».

3.2. Органам влади та профільним державним установам, насамперед ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України»:

§ 29. посилити співпрацю з експертними представниками й представницями ключових спільнот, зокрема ЧСЧ/ЛГБТІК+, при формуванні навчальних і тренінгових матеріалів для медичної спільноти з фокусом на висвітлення питань недопущення стигми й дискримінації під час надання медичної допомоги;

§ 30. забезпечити активне залучення представників і представниць спільнот ЛГБТІК+, які мають належні тренерські компетенції, до безпосереднього проведення навчання та тренінгів для медичної спільноти.

§ 31. При організації навчання та тренінгів перевага має надаватися очному форматові для посилення відкритого, довірливого діалогу між представниками й представницями спільнот ЛГБТІК+, з одного боку, та державного сектора й медичних працівників і представниць, з іншого боку.

§ 32. Закликаємо Верховну Раду України здійснити впродовж 2026 року **декриміналізацію зараження ВІЛ** шляхом скасування все ще передбаченої Кримінальним кодексом України відповідальності за статтею 130 «Зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби» із одночасним перенесенням відповідальності за умисне зараження ВІЛ-інфекцією до складу злочину за статтями КК про заподіяння тілесних ушкоджень. З цією метою закликаємо розглянути у другому читанні та прийняти в цілому законопроєкт від 19 червня 2023 року № 9398 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за зараження інфекційними хворобами або інфікування їх збудниками» (головний парламентський комітет — з питань правоохоронної діяльності). Відзначаючи, що цей законопроєкт уже прийнятий Верховною Радою України в першому читанні 12 березня 2025 року, бачимо сприятливу політико-правову конфігурацію для його ухвалення.

3.3. Щодо тестування на ВІЛ силами немедичного персоналу

§ 33. Констатуємо, що норм закону «Про внесення змін до Закону України "Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ" щодо застосування сучасних підходів до профілактики, тестування і лікування ВІЛ-інфекції відповідно до керівних документів ВООЗ» від 12 січня 2023 року № 2869-IX недостатньо для врегулювання усталеної практики тестування на ВІЛ в неурядових організаціях силами немедичного персоналу.

§ 34. Наголошуємо, що для впорядкування практики тестування на ВІЛ в неурядових організаціях силами немедичного персоналу необхідно розвинути через підзаконні нормативно-правові акти нову норму названого закону, відповідно до якої *«тестування, самотестування, самотестування з супроводом може здійснюватися неурядовими організаціями, які здійснюють діяльність у сфері протидії поширенню хвороб, зумовлених ВІЛ, у тому числі громадськими об'єднаннями, благодійними та релігійними організаціями»,* при чому *«тестування на ВІЛ здійснюється відповідно до вимог законодавства України та стандартів, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я».*

§ 35. Задля впорядкування практики тестування на ВІЛ в неурядових організаціях силами немедичного персоналу, на нашу думку, має бути затверджений окремий рамковий порядок здійснення тестування на ВІЛ, самотестування на ВІЛ, самотестування на ВІЛ з супроводом неурядовими організаціями, які здійснюють діяльність у сфері протидії поширенню хвороб, зумовлених ВІЛ. Звертаємо увагу ЦГЗ, МОЗ та інших зацікавлених інституцій, що проєкт такого порядку вже напрацьовано експертною платформою «Боротьба за здоров'я» БО «100 відсотків життя» за участю представників і представниць ключових груп. Відповідно, проєкт цього документа потребує подальшого експертного обговорення, погодження, затвердження та впровадження в життя.

§ 36. Закликаємо МОЗ упродовж 2026 року надалі розширяти доступність доконтактної профілактики ВІЛ-інфекції (ДКП, або PrEP) для ключових груп щодо інфікування ВІЛ: підвищувати обізнаність та мотивацію ЧСЧ та трансгендерних людей щодо ДКП, спрощувати маршрут пацієнта, децентралізувати надання послуг, забезпечувати клієнт-орієнтовані послуги тестування на ВІЛ та отримання препаратів ДКП у зручний для самих користувачів час, у зручному місці та зручним способом — зокрема через співпрацю медичного персоналу закладів охорони здоров'я та немедичного персоналу НУО (зокрема, надавати такі послуги на базі неурядових організацій ЛГБТІК+-спільнот).

§ 37. Констатуємо, що навіть в умовах ведення країною широкомасштабних воєнних дій важливо не лише зберегти чинне цільове охоплення послугами з профілактики інфікування ВІЛ, але й планомірно нарощувати їхній асортимент, покращувати якість послуг, підвищувати доступність послуг у співпраці з МОЗ, ЦГЗ, місцевими органами влади, департаментами охорони здоров'я, медичними закладами, міжнародними організаціями та проєктами міжнародної технічної допомоги.

§ 38. При цьому слід поступово відходити від локальної прив'язки отримувача послуг до місцевих організацій, оскільки висока мобільність ключової групи ЧСЧ, сучасні способи консультування, опція самотестування на ВІЛ та інші методи дозволяють організувати надання

послуг з профілактики інфікування ВІЛ у дистанційному форматі, зокрема з використанням телекомунікаційних технологій і поштових сервісів (наприклад, для пересилання наборів із самотестування). У зв'язку з цим рекомендуємо впорядкувати на нормативно-правовому та операційному рівнях дистанційне (віддалене) та онлайн-надання послуг, зокрема з використанням таких методів, як поштова (кур'єрська) доставка витратних матеріалів (бар'єрних засобів), консультування через телекомунікаційні сервіси, онлайн-консультації з питань психічного здоров'я тощо.

§ 39. Нагадуємо, що чинний базовий пакет послуг з профілактики інфікування ВІЛ для трьох провідних ключових груп, включаючи ЧСЧ, регулюється наказом МОЗ України від 20 лютого 2024 р. № 288 «Про затвердження Порядку надання послуг з профілактики ВІЛ серед представників деяких ключових груп щодо інфікування ВІЛ», чинним з 28 березня 2024 р. Вважаємо цей порядок таким, що потребує оновлення з урахуванням епідеміологічних реалій та потреб ключової групи, — як у частині складу пакета послуг, так і деяких особливостей їх надання.

§ 40. Значимою складовою оновленого пакета повинне стати надання послуг у галузі психічного здоров'я, яке є очевидним базисом для забезпечення в людини мотивації дбати і про власне фізичне здоров'я. Модель послуг у сфері психічного здоров'я рекомендується обговорювати та адаптувати (оновлювати) із залученням представників і представниць ключових груп, які мають відповідну експертизу.

§ 41. Крім цього, перегляду потребують *Граничні тарифи на надання послуг з профілактики ВІЛ серед групи підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ, затверджені наказом МОЗ України від 23.07.2019 № 1681 «Про затвердження граничних тарифів на надання послуг, пов'язаних з ВІЛ», зареєстровані у Мін'юсті України 13 серпня 2019 року за № 906/33877 та чинні з 6 вересня 2019 року, в редакції наказу Міністерства охорони здоров'я України від 17 серпня 2023 року № 1472, із наступними змінами.* Річний обсяг витрат на одного отримувача послуг з числа ЧСЧ уже третій календарний рік залишається без змін і становить 552,07 грн (з ПДВ) на рік. Вважаємо, що граничний обсяг витрат має бути скоригований, як шляхом зміни структури послуг, так і шляхом перегляду кратності їх надання (кількості послуг) протягом року.

§ 42. Оскільки 2026 рік є завершальним роком трирічного циклу впровадження в Україні Програми «Стійка відповідь на епідемії ВІЛ і ТБ в умовах війни та відновлення України» на 2024–2026 роки за підтримки Глобального фонду для боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією, звертаємося до Національної ради з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу з пропозицією підтримати ініціативу України щодо розгляду на рівні Глобального фонду можливості застосування до нашої країни опції «продовження програми» для формування нової національної програми з відповіді на поширення ВІЛ у 2027–2029 роках, насамперед з огляду на те, що Україна перебуває в надскладних операційних, геополітичних та гуманітарних умовах.

§ 43. При формуванні на адресу Глобального фонду національної заявки від України на 2027–2029 роки, яке має відбуватися протягом І півріччя 2026 року, закликаємо стейкхолдерів зберегти та посилити фокус на компоненті спільнот, прав людини та гендеру (CRG) як такому, реалізація якого в 2024–2025 роках забезпечила високий рівень впливу ключової групи ЧСЧ

(спільнот ЛГБТІК+) на систему вироблення політики та прийняття рішень, прогрес у подоланні стигми й дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності.

§ 44. Наголошуємо на потребі в упровадженні комплексного підходу до здоров'я ЧСЧ/ЛГБТІК+ (або комплексної профілактики / combination prevention). Модель комплексного підходу полягає в тому, що послуги з діагностики, лікування та профілактики ВІЛ-інфекції, вірусних гепатитів В і С, папіломавірусу людини (ВПЛ) різних типів, сифілісу та інших ІПСШ, послуги у зв'язку з ментальним здоров'ям та інші медичні послуги мають бути інтегровані між собою в цілісну систему медико-соціального супроводу клієнта (клієнтки) з метою забезпечення його (її) права на найвищий досяжний рівень здоров'я.

§ 45. Інформаційні послуги та інтервенції, а також інформаційні кампанії з питань охорони здоров'я мають бути сенситивними та інклюзивними до ЛГБТІК+ з урахуванням усіх складових сексуального та гендерного розмаїття.

§ 46. Акцентуємо на потребі забезпечити на принципово нових засадах моніторинг якості і доступності послуг у зв'язку з ВІЛ, ІППСШ та вірусними гепатитами для ЧСЧ/ЛГБТІК+ із урахуванням найкращих міжнародних практик моніторингу під керівництвом ключових спільнот (CLM). Вітаємо створення дорожньої карти з CLM у системі Національної ради з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу.

§ 47. Звертаємо увагу стейкхолдерів, що одним із компонентів CLM в Україні, який фактично впроваджується організаціями, заснованими на лідерстві КГ ЧСЧ, є рутинний моніторинг політико-правового середовища, із формуванням експертної оцінки поточних процесів, ризиків та можливостей та адвокаційної позиції щодо необхідних змін. Цей компонент CLM уможливлює на практиці превентивну роль спільнот ЛГБТІК+ у попередженні правопорушних та дискримінаційних тенденцій у політиці та законодавстві, а також дозволяє представникам і представницям спільнот ЛГБТІК+ брати результативну участь у виробленні політики та формуванні законодавства з урахуванням легітимних інтересів ЧСЧ/ЛГБТІК+.

§ 48. Констатуємо, що зберігається актуальність такого підходу, відповідно до якого надання послуг громадського здоров'я для ЧСЧ і трансгендерних людей має відбуватися в комплексі з іншими послугами в умовах воєнного стану, складної гуманітарної та соціально-економічної ситуації:

1) мають і надалі впроваджуватися низькопорогові соціальні послуги, зокрема послуги з релокації, тимчасового розміщення (проживання), насамперед на базі шелтерів, керованих спільнотами, а також послуги зі сприяння в працевлаштуванні та адаптації на новому місці перебування;

2) доцільно розгортати сприяння представникам і представницям спільнот ЛГБТІК+, особливо для тих, хто має множинну соціальну уразливість (для внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю, тих, хто проживає на територіях, наближених до районів ведення військових дій, тощо) щодо навчання новим професійним навичкам, а також у відкритті чи перезапуску власного (сімейного) мікро- і малого бізнесу.

§ 49. Має й надалі впроваджуватися принцип «послуги йдуть за людиною», який полягає в скороченні (скасуванні) прив'язки до місця попереднього чи поточного проживання — у зв'язку з підвищенням мобільності людей.

§ 50. Рекомендуємо МОЗ України розглянути доцільність зміни назви ключової групи трансгендерних людей на таке формулювання: «трансгендерні та небінарні люди». Це відповідатиме, зокрема, логіці проведення у 2024 році на замовлення Державної установи «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України» інтегрованого біоповедінкового дослідження серед трансгендерних і небінарних людей.

Розділ IV.
У сфері гуманітарного реагування в контексті ЛГБТІК+ в умовах широкомасштабного збройного конфлікту

§ 51. Констатуємо, що у зв'язку з затяжним характером широкомасштабної військової агресії російської федерації проти України, яка триває вже майже чотири роки, зберігаються, а на деяких програмних ділянках навіть зростають потреби людей з числа ЛГБТІК+ у гуманітарній підтримці. Насамперед це стосується ЛГБТІК+, які релокувалися на територію України, підконтрольну урядові, з тимчасово окупованих територій України, із районів поблизу зони бойових дій або з територій, що зазнаються систематичних обстрілів. Такі ЛГБТІК+ є внутрішньо переміщеними особами, які зазвичай втратили домівку, об'єкти матеріальної власності, роботу та є відірваними від звичного соціального оточення і змушені розпочинати «життя з нуля» на новому місці та в нових умовах.

§ 52. Триваючий міжнародний збройний конфлікт з усіма його проявами, такими зокрема, як регулярні та зазвичай непередбачувані обстріли, планові та екстрені знеструмлення домівок та соціальної інфраструктури на підконтрольній території тощо — руйнівним чином впливають на ментальне здоров'я людей з числа ЛГБТІК+, посилюючи уразливість перед гуманітарними викликами.

§ 53. Нагадуємо, що в основі гуманітарного реагування лежать такі фундаментальні права людини як право на гідне життя, право на безпеку та захист, право на отримання гуманітарної допомоги. Ігнорування специфічних потреб людей з числа ЛГБТІК+ з боку багатьох гуманітарних організацій та проєктів є порушенням основоположних принципів Гуманітарної Хартії і мінімальних стандартів при наданні гуманітарної допомоги і мінімальних стандартів при наданні гуманітарної допомоги.

§ 54. Закликаємо органи державної та місцевої влади, а також гуманітарні організації, які працюють або мають намір розпочати роботу в Україні та/або для українців і українок за кордоном:

1) ураховувати різноманітність потреб усіх груп населення та забезпечувати інклюзивний підхід у реалізації своїх програм до спільнот ЛГБТІК+, дотримуючись міжнародно визнаних стандартів;

2) включити ЛГБТІК+ як одну з найбільш уразливих спільнот до планів гуманітарного реагування в умовах збройного конфлікту (як на національному рівні, так і на регіональному/місцевому);

3) налагоджувати взаємодію та співпрацю з національними та місцевими організаціями спільнот ЛГБТІК+ (місцевими осередками національних ЛГБТІК+-організацій), зокрема щоби забезпечувати саме ті послуги, яких потребують ЛГБТІК+ на місцях, а також щоби спільно працювати над забезпеченням належної якості гуманітарної підтримки.

§ 55. Закликаємо зберігати та розвивати (масштабувати) протягом 2026 року такі гуманітарні активності, послуги з захисту та програми з підвищення економічної спроможності, як:

1) надання тимчасового прихистку на базі шелтерів, керованих ЛГБТІК+-спільнотами,
2) програми адаптації, ресоціалізації та соціальної інтеграції для ЛГБТІК+ із числа ВПО та інших осіб, які опинились у складних життєвих обставинах, на базі безпечних просторів;
3) індивідуальні та групові форми психосоціальної підтримки та фахової психіатричної допомоги для ЛГБТІК+-осіб;
4) моніторинг порушення прав, документування випадків гендерно зумовленого насильства (ГЗН) серед ЛГБТІК+-людей та надання цільової допомоги (як грошової, так і негрошової) постраждалим від різних форм насильства;
5) правові консультації та правова допомога з урахуванням специфіки ЛГБТІК+ в умовах збройного конфлікту та широкомасштабних військових дій, у тому числі для ветеранів і ветеранок із числа ЛГБТІК+;
6) програми професійного навчання та/або перекваліфікації ЛГБТІК+-людей;
7) підтримка формування мереж дружніх медичних працівників і працівниць, психологів та психологинь, юристів і юристок, працівників і працівниць соціальної сфери;
8) багатоцільова грошова допомога для ЛГБТІК+ та їхніх домогосподарств для покриття екстрених потреб, зокрема витрат на лікування та базові засоби до існування[1];
9) підтримка співробітників та співробітниць ЛГБТІК+-організацій у рамках ініціативи «Обов'язку турботи» (Duty of Care);
10) підтримка підприємницьких ініціатив ЛГБТІК+ та членів їхніх сімей (у рамках сприяння розвиткові мікро-, малого та середнього бізнесу).

§ 56. В частині **інклюзивності гуманітарної та суміжної допомоги** констатуємо потребу в таких заходах і активностях:

1. Розроблення та впровадження спеціалізованих програм, які враховують потреби ЛГБТІК+ у кризових ситуаціях. Ці програми мають включати юридичну та психологічну допомогу, підтримку в доступі до медичних та соціальних послуг і забезпечення функціонування безпечних просторів (шелтерів та ком'юніті-хабів).
2. Проведення регулярного збору потреб і моніторингу доступності гуманітарної та суміжної допомоги для людей зі спільнот ЛГБТІК+. Результати такого моніторингу мають спрямовуватися на те, щоби своєчасно усувати бар'єри в доступі ЛГБТІК+ до послуг із гуманітарного реагування.
3. Врахування потреб ЛГБТІК+-людей із додатковими уразливостями, зокрема людей з інвалідністю, при формуванні пакета послуг з гуманітарного реагування. Звертаємо увагу на те, що ЛГБТІК+ з інвалідністю мають множинну уразливість, і ризик настання

[1] Засоби до існування — це джерела доходу, ресурси (активи, навички) та діяльність, необхідні для забезпечення базових потреб людини: їжі, житла, одягу та безпеки.

несприятливих наслідків для людей із цієї кросгрупи є значно вищим, аніж для людей з однією ознакою уразливості.

4. Проведення інформаційно-навчальних заходів щодо інклюзії стосовно ЛГБТІК+ та специфіки роботи з ЛГБТІК+ для персоналу гуманітарних організацій, професійних груп, державних і комунальних установ та інших інституцій, які працюють в Україні, — як філій іноземних організацій, так і національних (місцевих) організацій. Окрему увагу під час таких заходів слід приділяти формуванню знань і навичок щодо екологічної, дружньої комунікації з ЛГБТІК+, а не тільки забезпеченню формальної відкритості до надання гуманітарної допомоги людям із числа ЛГБТІК+.

§ 57. У частині **адаптації стандартів гуманітарної допомоги до ЛГБТІК+-контексту** потрібними є такі заходи та активності:

1. З боку ЛГБТІК+- та дружніх організацій — подальша адвокація інституційних змін для врахування ЛГБТІК+-контексту у сфері гуманітарного реагування та програм із відновлення в Україні.

2. Продовження роботи зі створення та впровадження інклюзивних стандартів для гуманітарних і дотичних організацій із урахуванням потреб ЛГБТІК+, зокрема таких підгруп і кросгруп, як (1) ЛГБТІК+ з інвалідністю, (2) ВПО-ЛГБТІК+, а також (3) сімей, заснованих на партнерстві двох людей з числа ЛГБТІК+, (4) ЛГБТІК+-молоді, (5) ЛГБТІК+-людей старшого (похилого) віку (60+). Робота зі створення та впровадження інклюзивних стандартів має включає розроблення посібників (керівництв), навчання персоналу, менторську підтримку (супервізію) щодо інклюзії з боку організацій і фахівців (фахівчинь) із відповідним досвідом.

3. Включення міжнародними і донорськими організаціями, що працюють в Україні, такої уразливої групи, як ЛГБТІК+, до координованих, підтримуваних або впроваджуваних ними програм гуманітарної підтримки українського населення в умовах триваючого збройного конфлікту.

§ 58. У частині **психосоціальної допомоги** вбачаються доцільними такі заходи та активності:

1) підтримка і масштабування програм кризової, зокрема екстреної психосоціальної підтримки для ЛГБТІК+, постраждалих від різних форм дискримінації, насильства, військових дій та інших наслідків збройного конфлікту;

2) залучення суб'єктами гуманітарної підтримки досвідчених і дружніх до ЛГБТІК+ психологів та психологинь — до роботи (надання послуг), а волонтерів та волонтерок — до волонтерської допомоги у довготривалих програмах та/або разових активностях з підтримки людей із числа ЛГБТІК+.

§ 59. Гуманітарним організаціям-донорам, які реагують на гуманітарні виклики, спричинені збройним конфліктом унаслідок агресії російської федерації, рекомендуємо:

1) стежити за політичними контекстом захисту / порушення прав людини для ЛГБТІК+ в Україні, солідаризуватися з прогресивними ініціативами та опонувати контрпродуктивним ініціативам і процесам (для цього доцільні регулярні консультації / наради з ЛГБТІК+-організаціями, які працюють на треку національної адвокації та захисту прав);

2) здійснювати періодичний збір даних про конкретні потреби ЛГБТІК+ у гуманітарній підтримці та захисті, даних щодо ризиків та перешкод, з якими стикаються ЛГБТІК+ на шляху доступу до послуг гуманітарних організацій, — з урахуванням того, що відповідні обставини узалежнені від мінливої військової, соціальної, економічної та гуманітарної обстановки,

3) дбати про зміцнення взаємодії з неурядовими організаціями ЛГБТІК+-спільнот, довіряти ЛГБТІК+-експертизі, враховувати інтерсекційність у роботі;

4) робити ресурсну підтримку для самих ЛГБТІК+-організацій, які працюють у гуманітарному полі, більш гнучкою та динамічною, зокрема скоротити обсяги та тривалість існуючих процедур отримання фінансування на гуманітарні та дотичні потреби (включаючи процедуру належної перевірки / Due Diligence),

5) враховувати, що для забезпечення сталості гуманітарної роботи та безперервності надання послуг організаціями, які керуються спільнотами ЛГБТІК+, доцільно спрямовувати частину проєктних коштів на підтримку та розвиток організаційної спроможності відповідних НУО.

§ 60. **Локальним** (місцевим) **організаціям**, що працюють у сфері гуманітарної та дотичної допомоги та підтримки, **рекомендуємо**:

1) забезпечувати безпосередню участь представників і представниць ЛГБТІК+-спільнот у процесах вироблення рішень, що стосуються планування та реалізації гуманітарних ініціатив, шляхом двосторонніх і багатосторонніх консультацій з міжнародними/національними організаціями та донорськими структурами;

2) брати активну участь в роботі кластерної системи ООН в рамках гуманітарного реагування в Україні, зокрема, в роботі Кластерів захисту, грошової допомоги, охорони здоров'я, тематичних робочих груп з питань ЛГБТІК+, MHPSS, ГЗН та інших;

3) розробляти програми підтримки, які відповідають не тільки *невідкладним* потребам спільнот ЛГБТІК+, а й забезпечують *резильєнтність* (життєстійкість) людей із числа ЛГБТІК+ з урахуванням того, що широкомасштабна збройна агресія російської федерації проти України триває вже майже чотири роки та ще невідомо скільки триватиме.

Розділ V.
У сфері сексуального та репродуктивного здоров'я та демографічної політики

§ 61. Констатуємо, що впродовж останніх десятиліть держава, суспільство та медіа приділяли недостатню увагу питанням сексуального та репродуктивного здоров'я. Активні військові дії, які спричиняють масове заподіяння шкоди життя та здоров'ю як цивільних осіб, так і осіб на військовій чи спорідненій службі, актуалізують потребу в розвитку комплексної системи послуг у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я.

§ 62. Нагадуємо, що **сексуальне здоров'я тісно пов'язане із концепцією прав людини взагалі та сексуальних прав людини зокрема.** Сексуальні права визначаються як *законні та обумовлені самою людською природою можливості людини здійснювати ті чи інші дії у сфері реалізації власної сексуальності — як самостійної, так і у взаємодії з іншими людьми, що*

досягли віку сексуальної згоди, на основі добровільної, взаємної та усвідомленої згоди. Виклад сексуальних прав можна знайти у низці міжнародних документів, таких як, зокрема, **Декларація сексуальних прав** 2014 року, прийнята Всесвітньою асоціацією сексуального здоров'я (The World Association for Sexual Health / WAS).

§ 63. Слід констатувати, що концепція сексуальних прав людини в Україні ще недостатньо інституціоналізована та слабко імплементована до національного законодавства, попри визначальну роль, яку відіграє сексуальність у житті та функціонуванні людини, подружжя, суспільства, зокрема у сферах фізичного та психічного здоров'я, побуту, соціальної самопрезентації, дозвілля, культури, літератури та мистецтва тощо.

§ 64. Окремим блоком у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я постає проблематика піклування про сексуальне та репродуктивне здоров'я в залежності від таких питомих індивідуальних ознак як стать, статеві ознаки, або характеристики, сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність. З урахуванням особливостей сексуального життя та репродуктивних потреб людей із числа ЛГБТІК+ (лесбійок, геїв, бісексуальних, трансгендерних, інтерсекс-, квір- та інших людей сексуального та гендерного розмаїття) вбачається доцільним забезпечення в Україні належної інклюзивності всього спектру послуг у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я до фізіологічних і соціальних потреб і обставин життя ЛГБТІК+.

§ 65. Значною обставиною у формуванні сучасної системи послуг у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я в Україні є ситуація військових дій на території нашої держави в умовах триваючої збройної агресії російської федерації. Українські військові перебувають у зоні підвищеного (порівняно з цивільним населенням) ризику втрати репродуктивних функцій, ризику втрати чи редукції (скорочення) здорових можливостей у сфері власної сексуальності — як унаслідок фізичної травматизації, так і в результаті викликів для психічного здоров'я, а також соціальних обставин, таких як розлучення з сім'єю та/або коханою людиною, потрапляння в полон, насильницького переміщення, загибелі (смерті). Окремі виклики у сфері репродуктивного та сексуального здоров'я стосуються їхніх партнерок і партнерів у широкому сенсі слова, тобто другої особи з подружжя (жінки або чоловіка), нареченої або нареченого, фактичного сімейного (інтимного) партнера чи фактичної сімейної (інтимної) партнерки.

§ 66. З урахуванням викладеного, наполягаємо на нагальності розроблення в Україні Національної стратегії в сфері сексуального та репродуктивного здоров'я. Така стратегія має бути інклюзивною до всіх груп і спільнот, які зазнають тих чи інших складнощів і негараздів у сфері реалізації своєї природної сексуальності та у сфері природного для дорослих людей прагнення до репродукції (власного біологічного та генетичного відтворення у дітях і нащадках, соціальної спадковості у наступних поколіннях власної сім'ї).

§ 67. Ключова теза, яку ми пропонуємо взяти до уваги при розробленні світоглядних підходів до системи репродуктивного здоров'я в Україні, полягає в тому, що соціальний чинник безплідності повинен стати достатньою підставою для надання всього спектру послуг у галузі репродуктивного здоров'я, зокрема з використанням допоміжних репродуктивних технологій (ДРТ), причому без розрізнення отримувачів і отримувачок таких послуг у їхніх правах за статтю, гендером, шлюбним і сімейним станом, сексуальною орієнтацією чи гендерною ідентичністю.

§ 68. Вбачаємо необхідним відійти від такої обов'язкової підстави для користування в Україні послугами ДРТ як безпліддя (чоловіче чи жіноче). Навіть за умови фізіологічної плідності чоловіки та жінки можуть мати поважні причини відмовлятися від сексуальної взаємодії між собою, від зачаття, виношування чи фізичного народження дитини. Такі причини можуть мати як об'єктивний, так і суб'єктивний характер і належать до сфери виняткового особистого розсуду. Якими б не бути конкретні індивідуальні причини бездітності, вони заслуговують на визнання та повагу з боку держави.

§ 69. У зв'язку з викладеним звертаємося до Кабінету Міністрів України з закликом:

1) організувати із залученням Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, Інституту демографії та проблем якості життя Національної академії наук України та за участю широкого кола зацікавлених сторін, зокрема з числа ЛГБТІК+-організацій, розроблення Національної стратегії в галузі сексуального та репродуктивного здоров'я;

2) систематично включати питання сексуального та репродуктивного здоров'я до релевантних актів Кабінету Міністрів України.

§ 70. Закликаємо парламентарок і парламентарів генерувати й подавати на розгляд Верховної Ради України власні законодавчі ініціативи на треку сексуального та репродуктивного здоров'я, зокрема щодо створення в Україні правової бази для належного, відповідного потребам, запитам та інтересам людей застосування допоміжних репродуктивних технологій (ДРТ). Відповідне законодавче регулювання має базуватися на досвіді української медичної системи у реальному наданні послуг ДРТ, зокрема таких, як екстракорпоральне запліднення (запліднення яйцеклітини поза організмом жінки з подальшим перенесенням ембріона в матку), гестаційні послуги (послуги, що стосуються гестації — періоду розвитку ембріона/плода від зачаття до народження) тощо. У зв'язку з високою сенситивністю сфери ДРТ до питань біоетики відповідні питання слід урегульовувати з аналізом раціонального впливу на демографічний інтерес України та з обов'язковим врахуванням легітимного інтересу тих осіб (пар), які мають намір скористатися відповідними послугами чи мають відповідний досвід.

§ 71. Звертаємо увагу зацікавлених сторін, що ЛГБТІК+-організації та національні експерти й експертки з питань ЛГБТІК+ готові брати участь у роботі з вироблення в Україні політики, розробленні нормативно-правових актів, програм і заходів у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я для забезпечення їхньої інклюзивності до ЛГБТІК+ на недискримінаційних засадах.

§ 72. Наголошуємо, що у умовах стрімко зростаючої депопуляції України (контрольованої національним урядом території України) критично важливим для демографічного відтворення (заміщення) є впровадження ключового гасла, проголошеного у Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року [Демстратегії-2040], яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2024 р. № 922-р: *«Україна — держава, в якій хочеться жити».*

§ 73. Щоби Україна справді виступала для українських громадян і громадянок із числа ЛГБТІК+ «країною, в якій хочеться жити», в Україні мають бути забезпечені деякі базові умови (обов'язкові, але не достатні), до яких належать такі:

1) повна громадянська рівність для ЛГБТІК+ без дискримінації, без соціальної стигми та без соціального відторгнення, включаючи дієве визнання та реалізацію права на сім'ю;

2) визнання права на гендерний маркер на основі самовизначення (для трансгендерних, небінарних та інтерсекс-людей);

3) очевидний та безсумнівний для ЛГБТІК+ державний курс на визнання, закріплення та гарантії прав і свобод людини, незмінність євроінтеграційного курсу, міцно пов'язаного з концепцією громадянської рівності; права людини для ЛГБТІК+ як частина державної політики, а також партійної політики парламентських партій, президентського та урядового курсу;

4) можливість народжувати та виховувати дітей в умовах соціальної інклюзії (суспільного прийняття), із підтримкою репродуктивних намірів та гарантіями отримання всього спектру ДРТ як на індивідуальній, так і на парній основі — відповідно до власного вибору людини чи пари з числа ЛГБТІК+, а в подальшій перспективі життя — із дієвою профілактикою булінгу щодо дітей, які виховуються в парі, утвореній двома людьми з числа ЛГБТІК+;

5) визнання факту багатодітності одностатевих жіночих сімей, як виховують трьох чи більшу кількість дітей;

6) визнання в Україні правових наслідків факту законного укладання особою з українським громадянством шлюбу чи партнерства з іншою особою своєї статі за законодавством іншої країни;

7) інклюзивність та недискримінація щодо ЛГБТІК+ в навчальному процесі та на робочому місці, зокрема в установах, закладах, організаціях, що фінансуються за рахунок державного чи місцевого бюджетів;

8) дієва протидія мові ворожнечі щодо ЛГБТІК+ на всіх медійних майданчиках і платформах;

9) гарантії і приклади результативного розслідування злочинів, мотивованих нетерпимістю, зокрема гомофобією та трансфобією;

10) продуктивне виконання державою Україна рішень Європейського суду з прав людини у справах про дискримінацію громадян України за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, насамперед у частині виконання державою позитивних законодавчих зобов'язань;

11) суспільний клімат, орієнтований на прийняття та інтеграцію людей з числа ЛГБТІК+ у межах широкого суспільного загалу, в окремих професійних середовищах і на рівні місцевих громад;

12) відкрита можливість самовираження, вільного висловлення поглядів та переконань, зокрема у форматі вуличних мирних зборів;

13) справедливе співвідношення між обов'язками людини щодо держави, з одного боку (зокрема обов'язків щодо захисту батьківщини, сплати податків), та гарантіями з боку держави на адресу людини (зокрема щодо визнання права на сім'ю та інших аспектів громадянської рівності).

§ 74. Люди з числа ЛГБТІК+, які є значимою складовою українського населення, мають значний демографічний потенціал, реалізація якого прямо узалежнена від ступеня громадянської рівності для ЛГБТІК+, зокрема у сфері репродуктивних прав і можливостей. В той же час, демографічний потенціал ЛГБТІК+ зворотно пропорційний рівню гомофобії й трансфобії та громадянській нерівності.

§ 75. Еміграційні наміри та реальна еміграція українських громадян і громадянок із числа ЛГБТІК+ виступають значимими чинниками демографічної ситуації. В поточних нормативно-правових умовах українські юнаки, у тому числі геї та бісексуальні чоловіки до досягнення 23 років можуть вільно залишати територію України (постанова Кабміну від 26 серпня 2025 року № 1031). Віковий діапазон від 18 до 22 років включно є як раз віком високої особистої мобільності, віком, в який здебільшого ще не виникає критичної прив'язки до власної сім'ї, місця проживання чи кар'єри, а тому хлопці цієї вікової групи можуть відносно легко приймати рішення про безповоротний виїзд з України. Вочевидь, такі наміри та дії можуть бути досліджені, а їхній вплив на загальну демографічну та економічну ситуацію може бути змодельований. Закликаємо інституції з відповідним експертним потенціалом здійснити таку оцінку й моделювання.

§ 76. Оцінюючи згадану вище *Стратегію демографічного розвитку України на період до 2040 року,* прийняту в Україні у вересні, минулого, 2024 року, ми констатуємо, що вона не є достатньо амбітною та не здатна, на нашу думку, створити ані достатні, ані необхідні передумови для повноцінного демографічного відтворення українського населення. На нашу думку, демографічна стратегія в Україні повинна бути переглянута, і в її межах доцільно дати «зелене світло» всім можливими способам демографічного відтворення (заміщення) з урахуванням демографічних потреб і національних інтересів України.

§ 77. У цьому зв'язку ми вітаємо символічний крок української влади, відповідно до якого у 2025 році назву Міністерства соціальної політики змінено на назву «Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України». Врахування поняття сім'ї у неймінгу повністю відповідає попереднім пропозиціям українського ЛГБТІК+-руху та свідчить про політичне підвищення значимості питань сім'ї для держави України в поточних обставинах. Наступним політичним кроком має бути визнання інклюзивності самого поняття сім'ї до всіх реально існуючих в Україні сімейних реалій, зокрема до сімейних союзів, заснованих на партнерстві двох людей однієї статі.

Розділ VI.
Політична інклюзивність до ЛГБТІК+

§ 78. Закликаємо Мін'юст та Кабінет Міністрів України — завершити розроблення, а Президента України — затвердити своїм указом нову редакцію Національної стратегії у сфері прав людини (НСПЛ). Підготовка нової редакції НСПЛ триває вже котрий рік, але, за нашими спостереженнями, пробуксовує. На наш погляд, країна та суспільство, в тому числі наші спільноти, потребують оновленого стратегічного бачення держави щодо зміцнення та розвитку сфери прав і свобод людини як одного з маркерів нашого геополітичного вибору. Одна з підстав довести розроблення нової НСПЛ до логічного завершення — необхідність систематизувати та запланувати правозахисні інтервенції відповідно до євроінтеграційних зобов'язань України.

§ 79. Для гармонізації українського правового поля зі Стратегією Європейського Союзу щодо рівності для ЛГБТІК+ на 2026–2030 роки звертаємо увагу суб'єктів владних повноважень на доцільність запровадження у нормативно-правове поле усіх чотирьох ознак (підстав), за якими зазначена Стратегія пропонує убезпечувати ЛГБТІК+ від дискримінації, а саме — ознак СОГІГССО, тобто сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, гендерного самовираження та статевих ознак.

§ 80. Відзначаємо відчутний прогрес у забезпеченні інклюзивного ставлення до ЛГБТІК+ з боку інституції Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в цілому та персонально з боку Омбудсмана. Одним із майданчиків про офісі Омбудсмана, який дозволяє транслювати та обговорювати проблематику прав людини для ЛГБТІК+ в Україні, виступає Експертна рада з питань додержання рівних прав, запобігання дискримінації, домашньому насильству і торгівлі людьми при Представнику Уповноваженого з рівних прав і свобод, прав національних меншин, політичних та релігійних поглядів (ЕР з рівних прав). Звертаємо увагу інституції Омбудсмана, що цей та схожі консультативно-дорадчі органи можуть ефективно працювати не лише в режимі засідань, але й функціонувати у форматі спільного чату на визначеній комунікаційній платформі фактично як постійно діючі органи.

§ 81. Основними треками щодо провадження офісом Уповноваженого впродовж 2026 року рутинної роботи з урахуванням потреб, прав, свобод та інтересів ЛГБТІК+ вважаємо такі:

1) подальша публічна та політико-правова артикуляція потреб у законодавчих новаціях задля забезпечення громадянської рівності та захисту ЛГБТІК+ від дискримінації, зокрема потреб у таких новаціях, як правове визнання в Україні цивільних партнерств, запровадження справедливої відповідальності за злочини, мотивовані нетерпимістю, зокрема гомофобією та трансфобією;
2) протидія мові ворожнечі щодо ЛГБТІК+ у суспільно резонансних випадках;
3) реагування на конкретні повідомлення про порушення прав і свобод людини на підставах сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, гендерного самовираження та статевих ознак;
4) огляд прав і свобод людини для ЛГБТІК+ у черговій щорічній Доповіді про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за підсумками 2025 року, яка має бути представлена парламентові й опублікована у 2026 році;
5) участь у міжвідомчій та міжсекторальній взаємодії з питань прав і свобод людини для ЛГБТІК+, зокрема у справі впровадження Національної стратегії у сфері прав людини, Дорожньої карти з питань верховенства права на треку євроінтеграції, затвердженої Кабінетом Міністрів України 14 травня 2025 року;
6) проактивна позиція щодо подальшого покращення, вдосконалення, розширення національного антидискримінаційного законодавства, насамперед закону «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», зокрема шляхом додання ознак СОГІГССО до переліку захищених ознак у зазначеному та інших законах.

Розділ VII.
Щодо розвитку українського громадського руху за свободи й права людини для ЛГБТІК+

7.1. Організаціям спільнот ЛГБТІК+:

§ 82. підтримувати належну динаміку та ефективність внутрішніх процесів щодо обрання (переобрання, ротації) своїх посадових осіб, зокрема через обрання нових людей на керівні посади, через залучення нових активістів і активісток на різноманітні позиції всередині організацій.

§ 83. розвивати системи самофінансування, запроваджувати механізми краудфандингу (збирання грошей на проєкт, ідею або потреби організації шляхом невеликих внесків від великої кількості людей), в тому числі в криптовалюті;

§ 84. залучати мікро-, малий та середній бізнес до підтримки спільнот і діяльності НУО, заснованих ЛГБТІК+-спільнотами, заради спільнот.

7.2. Партнерам з розвитку, союзникам спільнот ЛГБТІК+, організаціям спільнот ЛГБТІК+:

§ 85. забезпечувати профілактику вигорання для активістів та активісток, надавати гнучку (адаптивну) допомогу в ситуаціях, коли вигорання вже відбулося;

§ 86. інформувати соціально активну та соціально відповідальну частину широкого загалу про можливості долучитися до діяльності в сфері прав людини для ЛГБТІК+ на правах союзників і союзниць, волонтерів і волонтерок — як у межах разових (фокусних) ініціатив, так і на постійній основі;

§ 87. підтримувати та проводити навчання нових локальних активістів та активісток з питань адвокації, відпрацювання професійних навичок, необхідних для підтримки й просування повістки в інтересах ЛГБТІК+. Таке навчання може відбуватися у форматі виїзних кемпів (таборів), навчальних інтенсивів тощо.

7.3. Розвиток жіночої складової ЛГБТІК+-руху

§ 88. Суб'єктам технічної допомоги, партнерам з розвитку, організаціям спільнот ЛГБТІК+ — рекомендуємо забезпечити системну підтримку розвитку лідерства серед представниць спільнот ЛГБТІК+, зокрема через інституційні програми підготовки лідерок. Такі програми доцільно спрямувати, серед іншого, на посилення участі лідерок, активісток, експерток у публічній адвокації прав людини та процесах вироблення політики та ухвалення рішень.

§ 89. Організаціям спільнот ЛГБТІК+ та нашим союзникам — активізувати законодавчу та стратегічну адвокацію щодо визнання державою Україна шлюбів, укладених за кордоном, зокрема шлюбів лесбійських пар із дітьми. Таке визнання вбачаємо необхідною складовою реалізації права на сімейне життя, батьківство/материнство та недискримінацію відповідно до міжнародних, зокрема європейських, стандартів прав людини.

7.4. Щодо інтерсекс-проблематики

§ 90. Усім зацікавленим сторонам — пропрацювати шляхи підвищення видимості інтерсекс-людей у контексті надання медичної, соціально-психологічної та юридичної допомоги.

§ 91. Включити питання інтерсекс-людей при формуванні стандартів (протоколів) надання медичної допомоги.

7.5. Щодо інформаційної стратегії

§ 92. Констатуємо, що рух за права людини для ЛГБТІК+ потребує внутрішньо несуперечливої інформаційної стратегії. Видається доцільним, щоби рамкова інформаційна стратегія ЛГБТІК+-руху будувалася у взаємодії з професійними медіа та іншими стейкхолдерами, які мають досвід у провадженні широкої інформаційної роботи в суспільстві. Вбачається доцільною організація постійного внутрішнього комунікаційного майданчика для співробітників і співробітниць (постачальників і постачальниць послуг), які відповідають в ЛГБТІК+- та партнерських організаціях за комунікаційний супровід основної діяльності, в тому числі для SMM-спеціалістів і спеціалісток.

§ 93. Рекомендуємо взаємне навчання та постійне інформування між спільнотами, об'єднаними під парасолькою ЛГБТІК+, зокрема щодо проблематики трансгендерних і небінарних людей, інтерсекс-людей, квір-людей тощо — для уникнення взаємної стигматизації одної спільноти іншою всередині ЛГБТІК+-руху.

§ 94. Інформаційним ЛГБТІК+-платформам, організаціям ЛГБТІК+ — надавати інформаційну та організаційну підтримку для впровадження медійних, інформаційних, культурних та інших ініціатив індивідуальними активістами й активістками, сприяти поширенню вже створених продуктів.

Розділ VIII.
Питання прав і свобод людини, охорони здоров'я для трансгендерних і небінарних людей

§ 95. Забезпечити залучення осіб, які представляють організації спільнот транс- і небінарних людей, до робочих груп з питань імплементації Міжнародної класифікації хвороб 11-го перегляду — МКХ-11 (чинної на глобальному рівні з 01.01.2022).

§ 96. Включити медичні процедури, пов'язані з трансгендерним переходом, і безоплатне для пацієнтів і пацієнток отримання препаратів гендерно підтверджувальної гормональної терапії до пакетів НСЗУ як таких що є критично необхідними для підтримання якості життя трансгендерних людей.

§ 97. Здійснити систематизацію навчальних програм для підлітків за тематикою трансгендерності в структурі сексуальної просвіти на базі середніх навчальних закладів.

§ 98. Імплементувати компонент транс-компетентного медичного обслуговування до програм дипломної та післядипломної освіти лікарського персоналу — як лікарів і лікарок, так і молодшого медичного персоналу.

§ 99. Урахувати особливості небінарних людей у медичних протоколах, насамперед в очікуваному новому протоколі з питань гендерної дисфорії (гендерної невідповідності), який буде сформовано в Україні відповідно до МКХ-11.

§ 100. Національному агентству з питань державної служби — додати гендерну ідентичність, гендерне самовираження та статеві ознаки до тієї норми Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, відповідно до якої

«державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування зобов'язані у своїй поведінці не допускати: […] поширення, схвалення або участі у мові ворожнечі, а саме будь-якій формі розпалювання, поширення або виправдання ненависті та насильства щодо особи чи групи осіб за певними ознаками, зокрема, статі, сексуальної орієнтації, раси, етнічної приналежності, національності, мови, соціального статусу, релігії чи інших переконань» (пункт 3 Правил в редакції наказу НАДС від 20 серпня 2025 року № 116-25).

Звертаємося до широкого кола наших партнерів і союзників із закликом узяти до уваги викладені в цій Дорожній карті пріоритети, міркування, пропозиції, рекомендації та настанови й використати їх при плануванні та впровадженні власної діяльності в Україні та на європейському і глобальному рівні у царині просування й забезпечення прав і свобод людини для ЛГБТІК+, піклування про громадське здоров'я та епідемічне благополуччя, на треку міжнародної підтримки України та українського народу.